

BIJDRAGE AWTI VOOR COMMISSIEDEBAT TK-COMMISSIE OCW OVER BELEIDSBRIEF 'HOGER ONDERWIJS EN WETENSCHAP' – 30 JUNI 2022

Aanleiding

Op de agenda van het commissiedebat staat de beleidsbrief 'Hoger onderwijs en wetenschap'. In deze beleidsbrief gaat de minister in op het stelsel voor hoger onderwijs en onderzoek.

De Adviesraad voor wetenschap, technologie en innovatie (AWTI) publiceerde in juni 2019 een adviesrapport over de toekomstbestendigheid van het hoger onderwijs en onderzoek in Nederland: [Het stelsel op scherp gezet](#).

De AWTI verwelkomt de beleidsbrief van de minister vanwege de ambitie die daaruit spreekt en de kritische blik die niet geschuwd wordt. Bovendien komen er in de beleidsbrief duidelijk een aantal lijnen terug uit AWTI-adviezen, waaronder het genoemde advies uit 2019.

In deze notitie geven wij u een kort overzicht van dat advies, inclusief een aantal aandachtspunten voor de bespreking van de beleidsbrief in het commissiedebat.

Korte samenvatting van het advies 'Het stelsel op scherp gezet'

Het huidige stelsel voor hoger onderwijs en onderzoek is niet toekomstbestendig.

- ▶ Er is een mismatch tussen opleidingen en arbeidsmarkt.
- ▶ Lang niet alle studenten komen op een opleiding terecht die bij hen past.
- ▶ Het hoger onderwijs is te weinig voorbereid op het aanleren van kennis en vaardigheden die in de toekomst nodig zijn.
- ▶ Het Nederlandse onderzoek behoort tot de wereldtop, maar die positie wordt bedreigd door te weinig focus.
- ▶ Ook kan het onderzoek nog veel sterker bijdragen aan het oplossen van grote uitdagingen.

Dit wordt veroorzaakt door hoe het stelsel is georganiseerd en wordt bekostigd.

- ▶ Universiteiten en hogescholen maken geen scherpe keuzes die aansluiten bij de maatschappelijke vraag.
  - Ze worden nu immers beloond als ze groeien in studentenaantallen en als ze zoveel mogelijk bronnen van financiering voor onderzoek najagen.
  - Daardoor gaan de instellingen steeds meer op elkaar lijken en verdwijnt hun eigen, onderscheidende karakter.
- ▶ Een helder kader en regie op het niveau van het hele stelsel ontbreken. Hierdoor functioneert het stelsel als geheel ondoelmatig en ondoeltreffend.

Advies AWTI: instellingen moeten zich sterker profileren en meer samenwerken.

- ▶ De instellingen moeten een helder profiel kiezen op de terreinen van hoger onderwijs, onderzoek en kennisverspreiding en hun bijdrage aan de stelseldoelen concreet maken.
- ▶ De bekostiging moet de profilering ondersteunen. Daarom beveelt de AWTI aan om een deel van de rijksbijdrage te koppelen aan het realiseren van het beoogde profiel.
- ▶ Daarnaast moeten universiteiten en hogescholen hun krachten bundelen in structurele samenwerkingsverbanden zodat ze samen er beter in slagen studenten op de juiste plek te krijgen, en zorgen voor toponderzoek en meer maatschappelijke impact.
- ▶ Ook vindt de AWTI dat de minister zijn verantwoordelijkheid voor het hele stelsel steviger moet oppakken. Hij moet meer richting geven en actief toezicht houden op hoe het stelsel als geheel presteert en hoe de instellingen daartoe bijdragen.

Aandachtspunten voor het overleg

Profilering

De minister benoemt in de beleidsbrief vergelijkbare uitdagingen als de AWTI. De minister wil meer samenwerking en minder onnodige concurrentie tussen instellingen. De AWTI pleit in zijn advies voor hetzelfde. Net als de AWTI ziet de minister hier een belangrijke opdracht voor instellingen om een duidelijk eigen profiel te kiezen. Om dat daadwerkelijk te bereiken (en te voorkomen dat het te vrijblijvend blijft) noemt de AWTI in zijn advies - aanvullend - twee dingen die hiervoor cruciaal zijn:

- ▶ Vastleggen van de profilering: zorg dat universiteiten en hogescholen een helder profiel kiezen en dit, samen met hun ambities, vastleggen in hun *instellingsplannen*.
  - Dat schept duidelijkheid naar de overheid en samenleving, maar instellingen kunnen elkaar er dan ook op aanspreken.
  - In die instellingsplannen leggen ze ook vast welke afspraken ze met andere instellingen maken over duurzame samenwerking en hoe ze de taken doelmatig verdelen of concentreren (wat weer verder uitgewerkt kan worden in sectorplannen).
  - Juist vanuit die helderheid over wat men wel en niet doet, wordt echt samenwerken makkelijker.
- ▶ Profielbekostiging. Als de huidige manier van bekostiging niet wordt aangepast, dan blijft de prikkel tot kopieergedrag en onnodige concurrentie tussen instellingen bestaan.
  - De AWTI pleit dan ook voor een aanpassing van de bekostiging zodat instellingen beloond worden voor het realiseren van hun eigen profiel.
  - Dit noemt de AWTI 'profielbekostiging': koppel de bekostiging vanuit de eerste geldstroom voor een deel aan het realiseren van het profiel van een instelling en de daarmee corresponderende ambities in het instellingsplan.

Governance

Daarnaast wil de minister steviger inzetten op verantwoording, monitoring en evaluatie binnen het stelsel van hoger onderwijs en onderzoek. Met het oog hierop kondigt de minister aan een intensievere strategische dialoog te willen voeren met de instellingen om de ambities voor de komende jaren te realiseren. De AWTI beveelt dit ook aan en doet in zijn advies aanbevelingen waarmee dit proces *nog effectiever* wordt:

- ▶ De minister dient de maatschappelijke opdracht voor het stelsel te verduidelijken door middel van één strategisch kader voor hoger onderwijs, onderzoek en valorisatie, waarin hij heldere stelseldoelen, ambities en prioriteiten formuleert. De huidige beleidsbrief voor hoger onderwijs en wetenschap in samenhang is een belangrijke eerste stap in dit proces.
- ▶ De minister moet actief toezicht houden op hoe het stelsel als geheel presteert en de bijdrage van de instellingen daaraan.
  - De minister heeft de verantwoordelijkheid om de publieke belangen (stelseldoelen) te bewaken en te sturen op profilering en resultaat.
  - De AWTI betwijfelt of een strategische dialoog alléén voldoende zal zijn om te zorgen dat de ambities ook echt gerealiseerd worden door de instellingen.
  - De raad adviseert om te zorgen voor een kader dat werkt als 'een stok achter de deur' indien de instellingen er onderling of in dialoog met de minister niet uitkomen.
  - Binnen dit kader:
    - toetst de minister of de gezamenlijke plannen leiden tot realisatie van de maatschappelijke opdracht en ambities van het stelsel (bijvoorbeeld dat het stelsel de juiste personen opleidt in het licht van waar de arbeidsmarkt behoefte aan heeft);
    - monitort de minister de prestaties van instellingen en het stelsel;
    - evalueert de minister de (prestaties van de) instellingen.

De bal ligt in eerste instantie bij de instellingen: zij kunnen hun eigen profiel kiezen en in gezamenlijkheid bepalen hoe ze hun activiteiten afstemmen en samenwerken. De minister moet evenwel, indien nodig, kunnen en willen optreden. Ierland en Zwitserland geven voorbeelden hoe dit kan.

Samenhang

In zijn beleidsbrief wijst de minister op het belang van de samenhang van de verschillende beleidsinstrumenten die zich richten op hoger onderwijs en onderzoek. Door een goede samenhang neemt de doeltreffendheid van alle instrumenten toe en wordt het een coherent bouwwerk, schrijft de minister. Toch geeft de beleidsbrief nog geen antwoord op de vraag hoe de samenhang met bijvoorbeeld het Nationaal Groeifonds of de Nationale Wetenschapsagenda ingevuld moet worden. In dit licht bezien is het dan ook van groot belang dat:

- ▶ De keuze van voorstellen binnen het Nationaal Groeifonds plaatsvindt op grond van een helder kader: een visie op de toekomst van Nederland en welke innovaties daarvoor nodig zijn. Dit kader zal moeten samenhangen met het (overige) beleid voor hoger onderwijs en onderzoek. Hiervoor zou de groeibrief, die de grondslag vormt voor het Nationaal Groeifonds, periodiek een update moeten krijgen en vervolgens vastgesteld worden door de Tweede Kamer. De huidige groeibrief stamt uit 2019.
- ▶ De Nationale Wetenschapsagenda (NWA) een duidelijke, herkenbare en eigen positie krijgt door de NWA te focussen op het bevorderen van transdisciplinariteit in onderzoek ten behoeve van maatschappelijke opgaven (zie het [AWTI-briefadvies](#) van 13 april 2022 over de NWA).

Visie op valorisatie

De minister kondigt aan met een “eenduidige visie op maatschappelijke impact, waaronder valorisatie” te komen in reactie op een motie van de Tweede Kamer.¹ Hiertoe heeft de AWTI in het verleden meermaals opgeroepen:

- ▶ In het advies *‘Het stelsel op scherp gezet’* (2019) pleitte de AWTI ervoor dat de derde kerntaak van ‘kennisbenutting’ een volwaardige positie krijgt bij universiteiten en hogescholen. Het helpt daarbij als regering en parlement helder aangeven wat hun verwachting daarbij is.
- ▶ De AWTI onderstreept dat, ook wanneer er een eenduidige visie op maatschappelijke impact bestaat, de instellingen ruimte moeten houden om – binnen het gekozen profiel – daar een eigen focus in te kiezen. Valorisatie is immers ‘maatwerk’.²

Verder lezen?

- ▶ Advies [Het stelsel op scherp gezet](#)
(Hier vindt u ook de publiekssamenvatting en een artikel uit *Th&ma* over het advies)

Heeft u vragen?

Neem dan vooral contact op met de AWTI:

Hamilcar Knops, senior raadsmedewerker, 06-25637178 of h.knops@awti.nl.

Over de AWTI

De AWTI is de onafhankelijke adviesraad van de regering en het parlement op het gebied van wetenschap, technologie en innovatie. Met zijn strategische beleidsadviezen beoogt de AWTI de innovatieve, wetenschappelijke en technologische kracht van mensen, bedrijven en kennisinstellingen in Nederland te versterken. Zo wil de AWTI bijdragen aan een toekomstbestendige Nederlandse economie en samenleving.

www.awti.nl

---

¹ Motie van de leden Van der Woude en Van der Graaf, TK 31288, nr. 952.

² AWTI, [‘Kansen pakken met kennis’](#) (2021).